

Власова О.Б.,
старший викладач
кафедри естетичного виховання

ВИКОРИСТАННЯ ВОКАЛЬНИХ ТВОРІВ НА ВІРШІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ "ПРАКТИКУМ ДИТЯЧОГО ПІСЕННОГО РЕПЕРТУАРУ"

У сучасних умовах значно підвищується роль музичного виховання у всебічному розвитку особистості. Дисципліна "Практикум дитячого пісенного репертуару" покликана готувати майбутніх учителів початкової школи до формування естетичної й духовної культури, високих моральних якостей, що неможливо без знання та використання фольклору, прилучення учнів до національної культури та історії народу [1].

Все більше учителів використовують в якості основного засобу виховання окремі компоненти народної культури: літературний та музичний фольклор, народні свята, декоративно-прикладне мистецтво, народні ігри зі співом тощо. Твори фольклору, що склалися в процесі колективної творчості на імпровізаційній основі, розвивають також фантазію та художньо-образне мислення дітей, сприяють формуванню національної свідомості.

Пісенний фольклор, будучи в якійсь мірі школою не лише музичного, а й історичного, соціального досвіду, надає дитині певний обсяг необхідної інформації й тим самим допомагає більш глибокому розумінню свого національного коріння [5].

Український народ, як і кожен народ світу, має свої святині. Однією із них є творчість Т.Г. Шевченка, який належить до когорти найбільш видатних поетів у всесвітній історії літератури. Його поезія відзначається достотою та природністю, притаманним народному фольклору. Але говорячи про видатного народного поета, необхідно пам'ятати, що він був одним з найсвіченіших людей свого часу, з ґрунтовними і широкими знаннями в галузях літератури, мистецтва, історії, етнографії.

Учитель музики сучасної школи має розвивати чутливість учнів до музики, вводити їх у світ добра й краси, допомагати відкрити в музиці творче джерело людських почуттів і переживань, розвивати здатність до глибокої музично-творчої діяльності, формувати ціннісно-орієнтаційне ставлення до музичного мистецтва, сприяти розвитку художньо-творчих здібностей дітей [2]. Успішному вирішенню цих завдань допомагає використання дитячого пісенного репертуару, гідне місце в якому займають пісенні твори на поезії Т.Г. Шевченка. Їх відрізняє яскраво виражена фольклорна основа, яка в цікавій та доступній формі передає підрастаючому поколінню естетичні, моральні, сімейні, трудові цінності, поняття про чужий світ та існуючі в ньому явища.

Близькість поезії Т.Г. Шевченка та пісень на його вірші, мелодії до яких складав народ, до народного фольклору, сприяє й досягненню мети музичного виховання: формування у школярів музичної культури як важливої й невід'ємної частини їхньої національної й духовної культури.

Понад 120 композиторів, серед яких М. Лисенко, К. Стеценко, М. Аркас, Н. Ніжинський, Я. Степовий, П. Чайковський, М. Мусоргський, С. Рахманінов,

та й сам найвправніший творець та володар тих пісень – народ, створили на вірші Т.Г. Шевченка біля 500 сольних, хорових, оперних, хореографічних та інших музичних творів. Літературознавчі розвідки творчості поета часто обходять мовчанням тему вкладу Т.Г. Шевченка в розвиток мистецтва, зокрема музичного. Нев'яучі квіти чарівних мелодій української музики зросли, зростають і будуть зростати на плідному ґрунті поем і віршів Т.Г. Шевченка, адже, на думку багатьох фахівців, він належить до числа наймелодійніших поетів світу. Тому є всі підстави стверджувати, що майже всі його поетичні твори дістали друге музичне життя [4].

Вокальні твори на вірші Т.Г. Шевченка включені в Програму з "Музичного мистецтва" як у початковій так і в основній школі. Серед них "Зацвіла в долині" на музику А. Філіпенка, "Зоре моя вечірняя" на музику Я. Степового. В старшій школі до пісенного репертуару увійшли "Заповіт" на музику Г. Гладкого та "Було колись на Україні", мелодію до якої склав народ [3]. Пісні на вірші Т. Шевченка, які пропонує програма для розучування та виконання, відповідають основним вимогам до дитячого репертуару, якими є ідейна спрямованість, високі художні якості і доступність для сприйняття і виконання.

Ці, а також інші твори на слова Т. Шевченка можуть бути включені й до планів позакласної музично-виховної роботи і використовуватися при підготовці та проведенні Дня Матері, фестивалю української пісні "Дивної краси пісні, слава України", зустрічі з сучасними кобзарями "Сріблястий кобзи передзвін", "Бандуристе, орле сизий" тощо. Виходячи з вокальних можливостей учнів до репертуару можна включити також наступні твори: "Думи мої, думи", "По діброві вітер віє", "Тече вода з-під явора", "Садок вишневий коло хати", "Учітєся, брати мої".

Життєвий і творчий шлях Великого Кобзаря вивчається в усіх класах загальноосвітніх шкіл, переважно на уроках української літератури. Але уроки музичного мистецтва можуть допомогти відмовитися від традиційного підходу до Т.Г. Шевченка лише як до поета, а поглиблюючи емоційний вплив засобами музичного, зокрема пісенного мистецтва акцентувати увагу учнів на образах глибокого узагальнюючого характеру, що значно потужніше працює на виховання у дітей патріотичного чуття. Це – образи України, Жінки-матері, Кобзаря-бандуриста – народного ідеалу волелюбства й правди, Козака, хороброго до відчайдушності, орла сизокрилого, Правди, Тривого за долю рідного краю, Щастя і опоетизованих символів нашого народу – Калини, Тополю, Верби.

Обов'язковим перед прослуховуванням чи розучуванням пісні є слово вчителя, основне завдання якого – зацікавити дітей, налаштувати на емоційне сприйняття твору. Вступне слово вчителя може бути різним за змістом, містити матеріали з мемуарної літератури, читання фрагментів літературних творів, декламацію віршів.

Особливе місце у творчості поета посідає образ України, кращої за яку немає у світі. В уяві Шевченка вона чарівна, замріяна, з яскраво блакиттю над безмежними золотими степами, з солов'їним співом і красою вічного Дніпра. Поет малює райський український пейзаж, все одухотворене і ніжне-прейміжне, не просто сонце, а сонечко, не осокір, а сокорина, не веселка, а веселочка. І як наслідок – разом із собою силою поетичного слова поет піднімає і нас, читачів своїх, на таку височину, що ми бачимо Україну від краю до краю, відчувачи

ебе господарями цієї краси, цієї величі. Так пробуджує Шевченко в людині патріотизм, гідність.

Слід орієнтуватися не на кількість музичних творів, а на той діапазон почуттів, який вони тривожать: історію та її героїку, побут народу, кохання, ум і веселощі, трагічне і смішне – все це є в шевченкових піснях. Окрім того чітко мають знати, що Тарас Григорович сам захоплювався співом, був талановитим виконавцем пісень, мав прекрасний баритон, і не міг жити, щоб не співати. Любив співати народні пісні, слухати кобзарів.

Для більшості учнів знайомство з творчістю Тараса Шевченка починається зі школи. І часто там воно й закінчується. Однак, впродовж останніх років все частіше можна почути Шевченкові вірші, покладені на музику, які звучать на дитячих та молодіжних фестивалях у сучасній обробці.

Таким чином діти та учнівська молодь часто по-новому або ж взагалі вперше по-справжньому відкриває для себе Шевченка. Музичних колективів й сольних виконавців, які виконують пісні на Шевченкові поезії нараховується кілька десятків. Переспів його віршів буває дуже різним. Наприклад "Не женися на багатій" виконують сестри Тельнюк та гурт "Сад". Сучасні виконавці стверджують, що творити пісні на поезії Шевченка легко, напевно тому, що "Кобзар" – це вірші не тільки для читання, але й для співу.

Шевченкові вірші, наприклад, виконують у стилі "ритм-н-блюз" учасники гурту "Ділема", "Дивні діти" з Донецчини, "Тарасова ніч" зі Львова й немало інших музикантів. Нещодавно вийшла збірка "Кобзар. Назавжди" і серед півтора десятка гуртів, чий доробок там звучав, був і гурт "Кому Вниз".

Зі старими підходами до навчання дуже складно зацікавити молодь творами навіть найгеніальнішого українського поета. А знайомство з шевченковою творчістю за посередництва сучасної музики може багатьох з них спонукати по-новому глянути на Тараса Шевченка, його творчість та й на поезію взагалі [6].

Шевченкові ідеї-гасла: "В своїй хаті своя правда, і сила, і воля", "І чужому научайтесь, свого не цурайтесь", "Обніміться, брати мої, молю вас, благаю" мають стати гаслами доби, духовними орієнтирами для представників молодшої генерації українців.

Вміло використовуючи творчість Шевченка, вчитель музики перетворить розповідь про поета на захоплюючу подорож по шевченківських місцях, адже як писав сам Тарас Григорович у своїй "Автобіографії": "Історія мого життя є частиною історії моєї Батьківщини".

Література

1. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в початковій школі / О.Я. Ростовський. – Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001.
2. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання / О.Я. Ростовський. – К., 1997.
3. Програми для середньої загальноосвітньої школи. – К.: Початкова школа, 2003.
4. Шевченко Т.Г. «Кобзар» / Т.Г. Шевченко. – К.: Дніпро, 1984.
5. Скрипченко Н. Веснянка / Н. Скрипченко, М. Валушенко. – К.: Рад. шк., 1987.
6. <http://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=5573>

Рапацький Б.І.,
старший викладач

кафедри естетичного виховання

УКРАЇНЬКА НАРОДНА ПІСНЯ В ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Народну пісню справедливо називають душею і найціннішим духовним скарбом українського народу. Вона виникла на ранньому етапі розвитку суспільства і відіграє важливу роль у його житті, не залишає людину ні в радості, ні в смутку, супроводжуючи все її життя. У пісні втілені усі людські почуття, оспівані найважливіші моменти і події. Всі свої емоційні переживання, враження людина вливала в піснях, в яких оспівувалась важка праця, туга за Батьківщиною, кохання, побут і таке інше. Вона була невід'ємним складником практично-пізнавальної діяльності людей.

Про її красу і силу висловлювалося багато українських та зарубіжних письменників: О. Довженко, І. Франко, П. Грабовський, І. Драч, Г. Тютюнник, А. Міцкевич, Ю. Словацький та інші.

Про народну пісню Олександр Довженко писав, що це бездонна душа українського народу. На думку Г. Тютюнника, пісня – це коли душа сповідається. Польський поет А. Міцкевич наголосив, що народна пісня – духовне обличчя нації. Для І. Драча пісня – це душа. З усіх потреб потреба.

Вона криє в собі таку силу уяви та багатство ширих переживань, що була і є джерелом творчості багатьох поетів, письменників та музикантів.

Особливо яскраво це ми бачимо у поезії Т.Г. Шевченка, для якого українська народна пісня, якою він дуже захоплювався, стала джерелом натхнення і головним рушієм його творчого життя. Це позначилося на тематиці, мотивах, образах та поетиці більшості його поетичних творів. Варто зазначити, що ще за життя Шевченка багато його віршів стали народними і були дуже популярними [5].

Мета статті – розглянути, яке значення мала українська народна пісня для поезії Тараса Григоровича Шевченка.

Народнопісенна стилістика була настільки близькою поетові, що багато його авторських текстів стали народними: "Рече та стогне Дніпр широкий", "Думи мої, думи", "Нащо мені чорні брови", "Вітре буйний" та інші [2].

До його поезії зверталось багато, як українських, так і російських композиторів (А. Вахнянин, С. Воробкевич, М. Вербицький, П. Сокальський, В. Заремба, П. Нішинський, М. Мусоргський, П. Чайковський, С. Рахманінов та ін.). Багато хороших творів на слова поета написали М. Лисенко, С. Людкевич, К. Стеценко, Л. Ревуцький, Б. Лятошинський [5].

Взаємозв'язок поезії Т.Г. Шевченка з народною піснею вивчали українські музичні науковці: М. Грінченко, М. Гордійчук, П. Козницький, Ф. Колесса, К. Стеценко, Я. Степовий, А. Штогаренко та ін. Першим дослідником народнопісенної основи його поезії був С. Людкевич, який